

ŽIDIA – „ZVLÁŠTNÝ FENOMÉN“ MEDZI NÁRODMI¹⁾

1. Židia – zvláštni

„On (židovský národ) bol tým prvým, ktorý oznámil Božie výpovede. Už tak dlho je strážcom prorockého slova a oznamuje ho ostatnému svetu. Taký národ je nezničiteľný. Je taký nepominuteľný, ako večnosť sama.“ (L. N. Tolstoj)

„Ak majú pravdu statistiky, tvoria Židia iba 1% (v súčasnosti iba 0,2% – pozn. M.B.) svetovej populácie – nepatrná iskrička v žiare Mliečnej dráhy. Normálne by vlastne nikto nemal o Židoch nič vedieť, a predsa o nich stále počúvame... Ich význam v hospodárstve a obchode nie je úmerný ich počtu. Ich prínos do zoznamu slávnych mien v literatúre, prírodných vedách, umení, hudbe, bankovníctve, medicíne a ich hlboká učenosť je úžasná. Po všetky storočia sa veľkolepo prebíjali svetom – a to s rukami spútanými za chrbtom. Mohli by byť právom hrdí, pyšní na seba. Egypt'ania, Babylončania a Peržania dosiahli moc, naplnili svet svojím leskom a hlukom – a zanikli. Nasledovali Gréci a Rimania, narobili veľa rámsu a zmizli. Iné národy vznikali, ich pochodeň na istý čas zasvietila, ale dnes sedia v tieni alebo úplne zanikli. Žid ich videl, predstihol a pretrval – je tu stále taký ako vždy: niet na ňom vidieť žiadnej degenerácie, žiadnych príznakov starnutia, žiadnej slabosti, žiadneho vyprchávania energie, žiadnej otupenosti v bdelosti jeho čulého, dynamického ducha. Všetky veci zanikajú a sú smrteľné, okrem Žida. Všetky ostatné moci pominú, on zostáva. Čo je tajomstvom jeho nesmrteľnosti?“ (Mark Twain)

„Židia sú zvláštny národ. Každá epocha sa nazdáva, že zaniknú, a predsa sú tu. V každej epoche ich bolo čoraz menej, a predsa pripadali veľkí sebe – i svojim nepriateľom. V každej epoche sa väčšina spoločnosti stavala odmietavo k viere a hodnotám, ktoré Židia vyznávali, a zväčša jej boli trňom v oku. V každej epoche bolo množstvo Židov zavraždenných, prinútených konvertovať (niekedy sa vzdali viery i z vlastného popudu), no vždy sa ich dosť rozhodlo znášať židovskú odlišnosť a pokračovať v ceste. Nikto nepochybuje o tom – dokonca ani ich nepriatelia – že v celých dejinách ľudstva boli a sú Židia najtvorivejší z malých národov. Počínajúc biblickými prorokmi, cez rabínov Talmudu, stredovekých básnikov a filozofov až po novodobých spisovateľov, hudobníkov a vedcov, v duchovnej histórii ľudstva Židia hrali odjakživa zarážajúco dôležitú úlohu. Preto je to tak, zostáva záhadou.“ (A. Hertzberg)

V čom spočíva tá „záhada“? V čom tkvie „tajomstvo nesmrteľnosti“ Židov – napriek ich diskriminácii, prenasledovaniu, vraždeniu, a to nielen zo strany starovekých pohanských národov, ale aj zo strany „kresťanov“ a moslimov – a to napriek tomu, že kresťanstvo aj islam povstali zo židovstva (od neho prevzali nielen monoteizmus, ale napr. aj väčšinu morálnych, etických noriem)?

Odpoveď na položené otázky je v podstate jednoduchá, stručná: „Lebo boli (sú) vyvolení (Bohom), a preto nenávidení (ľuďmi).“ Ale zdôvodnenie, resp. dokázanie pravdivosti tejto stručnej odpovede jednoduché nie je (najmä na obmedzenej ploche jedného článku). Napriek tomu sa chcem o to pokúsiť, a to nie iba kvôli istej „vyváženosti“ (pred časom totiž priniesol tento časopis môj článok o moslimoch), ale najmä preto, že ako kresťan cítujem potrebu prispieť svojou maličkou hrivnou – položiť ju na miskú váh, na druhej miske ktorých je hromada ohováraní, zlovoľných rečí i činov, ktoré ta nakopili

¹⁾ Článok je upravenou kapitolou z mojej knihy „Fakty a úvahy O VIERE...“ Informácie o nej nájdete na tejto webovej stránke (na stránach CENNÍK a ANOTÁCIE).

mnohí kresťania v dávnej i nedávnej minulosti. Je naozaj veľa toho zlého, čo popáchali naši kresťanskí predkovia na našich židovských predkoch. (Tým, ktorým sa azda predchádzajúca veta bude zdať nezrozumiteľnou, chcem vysvetliť, že je „inšpirovaná“ názvom jednej pozoruhodnej knihy NÁŠ OTEC ABRAHÁM, v ktorej jej autor M.R.Wilson píše o židovských koreňoch kresťanskej viery).

Židia sú stále tu – napriek (akoby navzdory) všetkému: sú tu so svojím *jazykom* (hebrejčina je najstarším dnes používaným, živým jazykom: nielen hovorilo, ale aj písalo sa ňou už pred viac ako 3000 rokmi, a dnes je dorozumievacím, spisovným jazykom moderného štátu Izrael), s *náboženstvom, kultúrou, tradíciami* (ktorých základ, podstata sú po tisícročia rovnaké a forma sa len málo zmenila), ale aj so svojou *húževnatosťou* a nesmiernym *intelektuálnym potenciálom* (ktoré sa nezmenili vôbec; a ak, tak v pozitívnom smere); sú tu so svojou zhruba *4000-ročnou* (písomne zaznamenanou) *históriou*. Pohľad do tejto histórie je veľmi poučný, môže prispieť k objasneniu mnohého „záhadného“ v dejinách, ale i v povahe tohoto národa, a tým aj k odpovedi na vyššie uvedené otázky. Pokúsme sa teda o to:

2. Židia – vyvolení

„Náš otec“ Abrahám („duchovný otec“ nás a Židov a „biologický otec“ Židov a Arabov) bol prvým monoteistom v dejinách ľudstva. Bol to on, kto započal zvláštny (hebrejský) vzťah s Bohom – jediným a všemohúcim; on to bol, kto uviedol do života zmluvu s Bohom; on sa stal zakladateľom hebrejskej náboženskej kultúry. Takto sa to aspoň javí človeku (napríklad historikovi). V skutočnosti však iniciatíva vyšla od Boha: bol to On, kto si našiel, *vyvolil* Abraháma (a cez neho celé jeho potomstvo) za nástroj, prostredníctvom ktorého v budúcnosti bude komunikovať s ľuďmi: pošle im poznanie seba i svojej Pravdy, svoje zasľúbenia i Zákon – pravidlá, podľa, ktorých majú žiť; prostredníctvom synov tohoto národa (prorokov) bude napomínať a usmerňovať ľudí a prostredníctvom svojho Syna, ktorý je súčasne synom tohoto Jeho vyvoleného národa, pošle ľudstvu záchranu, spásu. Teda vlastne nie Abrahám, ale samotný Jahve – jediný a jedinečný Boh (ktorého uctievanie neskôr prevzali od Židov kresťania i moslimovia) bol zakladateľom (a súčasne základom) náboženstva Izraelitov.

Každý národ má svojich hrdinov; tí bývajú zväčša opradení legendami – nielen ich činy, ale aj pôvod (často vraj „božský“ alebo aspoň urodzený – spomeňte si napr. na hrdinov gréckych mýtov). Úplne inak je to u Židov. Všimnime si aspoň dvoch z ich „hrdinov“ – Jozefa a Mojžiša – najcharizmatickejšie zjavy v dejinách Židov (a súčasne pravzory ich „národnej povahy“). Obaja nielenže nie sú urodzeného pôvodu, ale nie sú dokonca ani prvorození, hoci prvorodenosť bola v staroveku veľmi dôležitá pre postavenie človeka v rodine i spoločnosti. Ale v biblických dejinách akoby aj týmto bolo nariadené, že nie sú to ľudské, biologické (fyziologické a fyzické) danosti, ale Božia milosť a vlastné úsilie a vernosť voči Bohu, čo je rozhodujúce (pripomeňme si, že prvorođenými neboli napr. ani Abel, Izák, Jákob, Dávid a Šalamún). **Jozef** bol pohotový, vnímavý, mal predstavivosť, vedel plánovať a riadiť, bol mierny, tichý, pracovitý, vyznal sa v ekonomike, vo finančných otázkach, vedel ako slúžiť moci a ako to využiť pre svoj národ (je prototypom typického Žida, žijúceho v diaspore, ako ho poznáme z histórie – starovekej, stredovekej i novovekej). **Mojžiš** bol celkom iný: prorok a vodca, muž rôznych činov a charizmatického vystupovania (je prototypom veľkých, charizmatických osobností, hojne sa vyskytujúcich v histórii židovského národa: prorokov, bojovníkov za slobodu národa, organizátorov odboja, starovekých i novodobých vodcov). Obaja, Jozef i Mojžiš, však boli predovšetkým silno duchovne založení, oddaní Bohu, hotoví Mu slúžiť za každých okolností. Ale Biblia ani Jozefa, ani Mojžiša nelíči ako „nadľuďi“ („polobohov“), naopak ukazujú aj ich slabosti, nedostatky a nezdrary.

Mojžiš zohral významnú rolu nielen v dejinách izraelského národa, ale výrazne ovplyvnil celý staroveký svet: medzi mnohými starovekými (nežidovskými) autormi panovala zhoda v tom, že ľudstvo ako celok, a grécka civilizácia zvlášť, vďaka za mnohé „jeho“ ideám (my však vieme, že neboli „jeho“, že on nebol ich autorom, ale iba „interpretom“, resp. sprostredkovateľom – ich Autorom bol totiž Boh). Ale s ním súvisia už aj prvé prejavy závidy a nenávisť voči Židom: okolo r. 250 pr.n.l. sa napr. začala šíriť legenda, že Mojžiš nebol Žid, ale Egyptan a že pri exode nešlo o vyvedenie zotročeného židovského národa, ale o „vyhnanie skupín odvrhnutých malomocných a černochov“; túto „teóriu“ v 19. storočí oživil napr. Marx a Freud (za zmienku stojí, že obaja títo ateisti pochádzali zo židovských rodín, voči ktorým chovali neprirodzenú nenávisť).

Mojžišov Zákonom vznikol okolo r. 1250 pr.n.l. Tým, že sa opíral o monoteizmus, o jediného všemohúceho Boha, ktorý koná na základe svojej spravodlivosti, to znamená podľa etických princípov, sa stal jedným z rozhodujúcich momentov dejín ľudstva: priniesol nové kritéria spravodlivosti a etického konania. Novým bolo aj to, že všetky porušenia Zákona boli chápané ako urážka Boha – sú to hriechy (nie iba banálne „prehriechy“). Nesmierna dôležitosť sa pripisuje ľudskému životu: život človeka je posvätný (lebo človek bol stvorený na obraz Boha), preto zabiť človeka je tak hrozným previnením voči Bohu, že musí nasledovať najvyšší trest – trest smrti. Vrah svojím strašným činom sa vlastne sám vylúčil z ľudskej spoločnosti (tým, že zničil božský obraz vo svojej obeti, zničil ho i v sebe – prestal byť obrazom Boha).

Desatoro sa stalo základom Zmluvy s Bohom, ktorú prvýkrát uzavrel Abrahám, obnovil ju Jákob a znovu slávnostne obnovil Mojžiš s celým národom. Táto riešila predovšetkým najdôležitejšiu otázku – otázku zásad obojstranného vzťahu medzi Bohom a človekom. Okrem toho však priniesla množstvo ďalších dôležitých vecí – zásad. Na etických zásadách Desatora sú napr. dodnes (priamo či nepriamo) založené hlavné etické normy (ústavy, legislatívy) všetkých civilizovaných národov. Jedno z prikázaní zaviedlo inštitúciu, ktorá sa stala veľkým dobrom pre ľudstvo – každý siedmy deň odpočinku (týkalo sa to i otrokov, dokonca zvierat), čo v staroveku bolo niečo neslýchané. Niektoré prikázania natvalo odlišili Izraelcov od iných národov: okrem monoteizmu (so zákazom uctievania iných božstiev a ich zobrazovania) to bol predovšetkým už spomenutý deň odpočinku (šabat). Ďalším znakom, ktorý natvalo odlišil Izraelcov od okolitých národov bola obriezka. Práve *šabat* a *obriezka* – symboly dejinnej zmluvy a príslušnosti k vyvolenému národu, sa stali hlavnými zámienkami k pohŕdaniu, výsmechu a nenávisť voči Židom (zo strany pohanov i kresťanov).

Mnohé časti Zákona (mám na mysli celý Zákonom, nielen Dekalóg) mali veľký „praktický“ význam pre bežný, každodenný život – išlo napr. o zdravotné (hygienické) predpisy, alebo o zásady riešenia rôznych bežných (i menej bežných) situácií, konfliktov a nedorozumení v medziľudských vzťahoch.

Z monoteizmu vyplýval aj zvláštny (v staroveku nevídaný) „racionalizmus“ židovskej viery: Boh, ktorý je jediným zdrojom nadprirodzenej a tajomnej moci, nemôže byť predsa stotožňovaný s prvkami živej či neživej prírody, ani napr. so Slnkom, Mesiacom a hviezdami, ktorých dráhy sú vypočítateľné (to znamená, že sú podriadené Tomu, ktorý tieto dráhy určil, „vymeral“), ani so svetom, lebo On je nielen väčší, ale nekonečne väčší ako svet – preto aj snaha o Jeho zobrazenie je absurdná. Človek je obrazom Boha, a ako taký – patrí Bohu. Človek teda nie je skutočným a trvalým vlastníkom samého seba (nehovoriac už o iných veciach, ktoré dostal z Božej milosti); svoje telo má iba „v prenájme“, a je Bohu zodpovedný za to, čo s ním a jeho prostredníctvom robí. Z toho ale napr. tiež vyplýva: – 1. že všetci ľudia sú si rovni pred Bohom, a teda i pred Zákonom (to je prvý príklad „demokratického“ chápania postavenia človeka v dejinách ľudstva), – 2. že k sebe a svojim blízkym (ktorí sú tiež obrazom Boha) sa treba správať s najväčšou ohľaduplnosťou (preto judaizmus napr. nepozná askézu a iné praktiky

zámerného poškodzovania vlastného zdravia, ktoré vznikli v kresťanstve pod vplyvom pohanskej filozofie, platónskej „dichotomie“, čiže učenia o „zlom“ tele a „dobrej“ duši). Ak som vyššie použil výraz „demokratický“, musím upresniť, že tu išlo vlastne o „*demokratickú teokraciu*“, v ktorej sú si sice všetci ľudia navzájom rovní, ale všetka zvrchovanosť je v rukách Boha, ktorý vytvoril zákony a neustále zasahuje, aby zaistil ich dodržiavanie. Bol to prvý systém v histórii, ktorý bol založený na „dvojakvej prednosti“: *vláde zákona a rovnosti pred zákonom*.

Pre Izraelcov bol nepriateľný v tom čase obvyklý systém absolutistickej monarchie.

V tomto smere je napr. poučný príbeh o Gideonovi: keď mu bol po slávnom víťazstve nad nepriateľom ponúknutý dedičný kráľovský úrad, odpovedá: „*Nebudem vašim vládcom, ani môj syn nebude vašim vládcom. Nad vami bude vládnuť Hospodin!*“ (Sud 8,23).

Neskôr, za zvláštnych okolností, síce kráľovský úrad predsa vznikol, ale Samuel (ktorý pomazal prvého kráľa, Saula) sa tomu silno bránil. (1Sa 8).

Hlavnú tradíciu v izraelskom národe teda nemal „úrad“ kráľov, ale *prorokov*: ich prostredníctvom (v teokratickej spoločnosti) Boh vydával svoje nariadenia. Spočiatku (kým jestvoval chrám) tu bol pravdaze aj úrad *kňazov*. Aj oni boli „sprostredkovateľmi“ medzi Bohom a ľudom. Medzi nimi a prorokmi bol však veľký rozdiel: zatiaľ čo kňazi kládli hlavný dôraz na formu, na prázdne obrady a nekonečné obete, prorokom išlo vždy o „puritánske a fundamentalistické“ (ak použijeme dnešné termíny) náboženstvo – Samuel napr. prehlasuje: „...*poslúchať je lepšie ako obetny hod, pozorne uvažovať je viac ako tuk baranov.*“ (1Sa 15,22).

Experiment s kráľovskou mocou skončil nezdarom: azda s výnimkou kráľa Dávida, takmer vždy došlo skor-neskor k vážnym problémom a konfliktom medzi náboženstvom a svetskou mocou. Obidve tieto inštitúcie totiž majú „vrodenu“ tendenciu na sebe navzájom parazitovať (poznáme to z početných príkladov z histórie, a to zďaleka nie iba izraelského národa).

Za vlády syna a nástupcu Salamána, kráľa Rechabeáma, sa kráľovstvo rozpadlo na dve časti: severné – izraelské a južné – judské kráľovstvo. Ale väčšina kráľov v oboch kráľovstvách „*robila, čo sa Hospodinu nepáči*“, t.j. porušovali zásady onej „demokratickej teokracie“, ba čo viac, neraz zavádzali vo svojom kráľovstve kultu okolitých pohanských národov a s nimi aj pohanské mravy (robili to obyčajne pod vplyvom svojich manželiek, ktoré si často brali, napriek Božiemu zákazu, spomedzi pohanov).

Proroci karhali nespravodlivých a Bohu neverných kráľov i zvedený, hriešny národ. Úžasny bol napr. zjav proroka **Eliáša**, bojujúceho nielen proti kultu pohanského boha Baala, ale aj proti svojvôli kráľovskej moci: kráľ sa musí riadiť morálnymi zásadami a politika sa má týkať práv, nie moci. Prorok **Ámos** zasa kázal najmä proti sociálnej nespravodlivosti, ale protestoval aj proti zložitým obradom kňazov – jeho ústami hovorí Boh: „*Nenávidím vaše sviatky, zavrhol som ich... preč odo mňa s hlukom vašich piesní... Ale nech sa valí právo ako vody, spravodlivosť ako silný potok.*“ (Am 5,21-24).

Severné kráľovstvo zaniklo v r. 722 pr.n.l., keď ho dobyli Asýrčania, odviekli obyvatelov (vyše 27000 ľudí) a na ich miesto usadili cudzích kolonistov. V tom čase na juhu vystúpil prorok **Izaiáš**, ktorý varuje pred katastrofou, volá po mravnej premene srdca a po sociálnej spravodlivosti – teda po vnútornej reforme jednotlivca i obce, *po pokání*: ak zmeníme srdcia, Boh sa zmluže. Predpovedá tiež *príchod* „trpiaceho služobníka“, *vykupiteľa* (jeho meno bude Immanuel), ktorý ponese hriechy celého spoločenstva a svojou obeťou ho očistí. Krátko pred katastrofou, ktorá sa blížila na južné kráľovstvo, vystupuje prorok **Jeremiáš**. Tento akoby hlásal „porazenectvo“: tvrdí, že to samotný národ a jeho vládcovia svojou bezbožnosťou sa stali príčinou, pôvodcom vlastného ohrozenia; nepriateľ je iba nástrojom Božieho hnevu, a preto je mu súdené zvíťaziť. Z jeho proroctva však zaznieva aj posolstvo nádeje: aj keď kráľovstvo zanikne, *Izrael zostane Božím vyvolaným národom*. Boh proroctvami Izaiáša i Jeremiáša pripravoval svoj národ na to, čo ho čakalo: volal ho k zbožnosti, k pokániu. Proroctvá však vlievali aj nádej a ukazovali Židom ako čeliť nepriateľovi: podvoliť sa moci dobyvateľa, prispôbiť sa, zmieriť sa s pokorením, ale pritom láskyplne vo svojich srdciach opatrovať dlhodobú istotu Božej spravodlivosti. A práve toto národu sa mohlo prežiť nielen v nasledujúcich

desaťročiach babylonského zajatia (Babylončania, čiže Chaldejci, dobyli Jeruzalem, vyrabovali a zvalili prvý chrám a väčšinu obyvateľstva odvliekli do zajatia v dvoch vlnách – v rokoch 597 a 587/586 pr.n.l.), ale najmä neskôr, po roku 70 n.l. (kedy Rimania zrovnali Jeruzalem so zemou, vypálili a zborili druhý chrám), keď Židia boli nútení žiť takmer dve tisícročia v rozptýlení (*galut, golet*) po celom svete.

Počas pobytu v Babylone sa vyvinul celkom nový druh bohoslužby – bez chrámu, kňazov a obetí: uholnými kameňmi náboženstva sa stávajú *individuálna zbožnosť a zodpovednosť*, veľkú úlohu postupne získava *synagoga*. Židia zbavení štátu a chrámu sa dobrovoľne podriaďujú „*nomokracii*“ – vláde Zákona (k niečomu podobnému predtým nikdy v histórii ľudstva nedošlo). Tento nový spôsob bohoslužby a „vlády“ sa stal zdrojom obrovskej sily, ktorá im pomohla prežiť. Niekomu sa možno bude zdať paradoxným (hoci, ako ukazuje história aj iných národov, ide skôr o zákonitosť), že keď Židia mali prosperujúci štát (a politickú slobodu), akoby ich to ťahalo k susedným, pohanským náboženstvám (kanaánskemu, filistínskemu, gréckemu), ale v čase nepriaznivého osudu sa pevne držali svojich princípov a rozvíjali úžasnú silu svojej náboženskej imaginácie, svoju originalitu, jasnosť a náboženské zanietenie. Jeremiáš ako prvý hlása, že bezmocnosť je akosi spojená s dobrotivosťou a čistotou, a tak cudzia nadvláda môže byť výhodnejšia, ako keď si národ vládne sám. Aj v neskorších storočiach sa často stretávame u židovských mudrcov (rabínov, filozofov) s rôzne obmeňovanou formuláciou názoru, že štát ako taký – je zlom: keďže vládcom je Boh, a nie človek, účelom spravodlivosti je prevrátiť existujúci poriadok, ktorý pochádza od človeka.

Od návratu z babylonského zajatia (uskutočnil sa od r. 538 do r. 458 pr.n.l. v troch vlnách) môžeme hovoriť už o „novej ortodoxii“ židovského náboženstva, ktorá býva nazývaná aj „*judaizmus*“.

Judaizmus – to je veľká téma, ktorá by si zaslúžila prinajmenšom samostatný článok. Vývoj judaizmu prebiehal v niekoľkých etapách, v ktorých sa postupne formulovali, kompilovali a redigovali Mišna, Tosefta a Talmud. *Mišna* (doslova „učenie“) má tri tradície: *midraš* (vyklad biblického textu), *halachot* (ustanovenia – normatívny židovský zákon, závislý na tzv. ústnej tradícii a potvrdený rabinskými právnikmi a učiteľmi),* *hagadot* (nehalachický materiál: „vyprávania“ – v podstate „exegéza Písma a tradície“, a to často formou podobstiev, alegórií atď.). *Tosefta* (= „dodatok“ k Mišne, ktorý je ale asi 4x obsiahlejší ako samotná Mišna) obsahuje halachu, ale tiež traktáty. *Talmudim* (= „štúdium“ alebo „poučenie“) sú dva: Jeruzalemský a Babylónsky Talmud (tento je rozsiahlejší). Sú to veľmi obsiahle výklady a komentáre k Mišne. Stručne by sa to všetko dalo znázorniť takto: v centre je jadro, ktoré tvorí Tóra (Zákon čiže Prentateuch, t.j. 5 kníh Mojžišových), ostatné časti Písma a ústna tradícia: okolo neho je „obal“ tvorený Mišnou a Toseftou, a okolo tých je ďalší „obal“ Talmudu.

Keď sme už pri Zákone, myslím si, že bude vhodné na tomto mieste zmieniť sa pár slovami o jeho záväznosti pre nás, kresťanov. Ježiš sice kritizuje, odmieta „spekulatívnu“ interpretáciu Zákona a uprednostňuje tradície (čiže takzvaného „ľudského podania“) pred skutočným Zákomom (čiže pred jeho autentickým znením, ako ho nachádzame v Mojžišových knihách) – (*Mk 7,6-15; 2,27*), súčasne však zdôrazňuje, že „*neprišiel zrušiť Zákon*“ (*Mt 5,17*); a texty evanjelií dokazujú, že on osobne si Zákon ctí, dodržiaval ho, ale tiež, že vyžadoval jeho dodržiavanie od tých, ktorí sa rozhodli ho nasledovať (*Mt 19, 18.19*). Pre nás kresťanov (kresťan = „kristovec“ = ten, kto sa hlási ku Kristovi, čiže rozhodol sa ho nasledovať) je teda Zákon záväzný: pravda, nie

* *Halacha* (*halachot*) je súbor noriem, predpisov, ale halacha je aj jednotlivé, konkrétne ustanovenie, príkaz, zákaz. Týchto je celkom 613. Už z tohoto čísla vidieť, že je ťažké (niekedy až nemožné) ich vždy všetky dodržať. To si uvedomovali aj rabíni, a preto stanovili výnimky, kedy jednotlivé príkazy či zákazy neplatia, ba čo viac – vymysleli rôzne „finty“ ako ich obísť (ako „prekabátiť zákon“). Napr. jedno z ustanovení o Sabate zakazuje prejsť v sobotu väčšiu vzdialenosť ako 2000 laktov, čo je cca 1 km (aj v dnešnom Izraeli napr. v sobotu sú uzavreté ulice, nepremáva miestna doprava, nejazdia autá), ale ak si niekto uloží v okruhu do 1 km potravu, môže od tohoto miesta prejsť ďalší kilometer (lebo miesto, kde má uložené jedlo sa počíta za jeho „obydlie“, a chádza v obydlí sa nepočíta). Tým nechceme povedať, že všetky príkazy a zákazy sú podobného charakteru; naopak, mnohé sú veľmi racionálne a praktické, prispievajú k udržiavaniu nielen morálky, ale aj poriadku, a tým pokoja a spokojnosti.

jeho kultická časť (ani nie všetkých tých 613 príkazov a zákazov, ktoré obsahuje židovská halacha), ale to, čo obsahuje Dekalóg (desatoro) – v jeho úplnosti, v jeho autentickej podobe (2M 20,3-17; 5M,6-21), nie v „úpravách“, ktoré nachádzame v niektorých katechizmoch – a to, čo obsahuje tzv. Suma Zákona (5M 6,4.5; 3M 19,18; Mk 12,29-31), ktorá je vlastne zhrnutím (zovšeobecnením) toho, čo vyžaduje Dekalóg. (Pozri state 1.5. až 1.8.). Ak niekto tvrdí niečo iné – napríklad, že pre kresťanov je Zákona (či už celý alebo niektoré príkazy desatora) nezáväzný, či dokonca, že jeho dodržiavanie „škodí spásu“ – potom hlása „iné evanjelium“, nie to, čo priniesol Kristus (azda ani netreba vysvetľovať, kto môže byť pôvodcom tohoto „iného evanjelia“ – „anti-evanjelia“, ktoré je v rozpore s evanjeliom Kristovým).

Židia síce neboli veľkými remeselníkmi, maliarmi alebo architektami, zato ale písaný prejav mali v národnej povahe. Na literatúru sa pritom dívali ako na didaktickú záležitosť, na činnosť, ktorá má kolektívnu pôsobnosť. *Vzdelanie* (popri *zbožnosti*, resp. *vernosti Zákona a tradícii*) je cenené najviac; preto sa nielen sami vzdelávajú, ale všemožne (materiálne i inak) podporujú v štúdiu aj iných, najmä mladých, talentovaných (ale v podstate všetkých) členov obce. Väčšina ich kníh je zasadená do historického rámca. A židovská história je hlboko zbožná, ale súčasne hlboko humánna. Židov nezaujímali neosobné sily a neverili v ne. Je napr. pozoruhodné, že zo všetkých kultivovaných rás preukázali najmenší záujem (zvedavosť) o tzv. „fyziku“ stvorenia, hoci Božie stvoriteľské dielo vždy nielen obdivovali, ale si ho aj neustále pripomínali (veď šabat je vlastne sviatok, oslavou Božieho stvorenia).

Nová inštitúcia, ktorá vznikla po zborení prvého chrámu, a nesmierny význam nabudula najmä po zborení druhého chrámu, *synagoga* (čo je akýsi kostol a súčasne škola) veľmi prispela k tomu, že sa Židia stali vyškoleným, vzdelaným národom (veď si to nakoniec vyžaduje ich rola duchovných „pastierov ľudstva“, ktorú im prisúdil Boh). *Silné náboženské cítenie a rešpekt voči zákonu* ich viedli k *disciplíne a pracovitosti*. Dokázali odolať silnému náporu helenizácie, čo bola veľká destabilizujúca, sekularizujúca sila. (To, žiaľ, nemožno povedať o predstaviteľoch kresťanského náboženstva prvých storočí n.l., ktorí, po tom ako sa „zbavili“ vplyvu jeruzalemského vedenia, začali sa všemožne dištancovať od judaizmu, a naopak, začali „koketovať“ s gréckym pohanstvom, najmä s platonizmom; dostali sa pod jeho silný vplyv, čo sa prejavilo napr. aj pri formulovaní viacerých cirkevných dogiem, prijatých hlavne v 4. storočí a neskôr).

3. Židia – nenávidení

Dovoľte teraz pár slov k histórii tzv. „antisemitizmu“.

„Antisemitizmus“ – tento všeobecne známy pojem používam preto, že je zaužívaný, hoci si uvedomujem, že je nepresný a v niektorých súvislostiach možno i nenáležitý. Totiž: – 1. ťažko možno napr. hovoriť o „antisemitizme“ pred rokom 1879, kedy tento pojem vznikol – 2. ide o nepresné označenie, lebo medzi „semitov“ patria napr. aj Arabi, a tých sa „antisemitizmus“ predsa netýka – a ak, tak nie ako objektu, ale subjektu (inými slovami: nie je príčinou ich utrpenia, ale prostriedkom, ktorým oni spôsobujú utrpenie iným).

K prvým prejavom odporu a nenávisťi voči Židom došlo krátko po tom, ako Alexander Veľký ovládol Blízky východ, vrátane území obývaných Židmi. U Grékov bolo zvykom, že si s podrobenými národmi „vymieňali bohov“ (prevzali si navzájom svoje „národné“, resp. kmeňové božstvá); toto však v prípade Židov bolo nemožné; išlo totiž o prísnych monotheistov, ktorí nemožili akceptovať grécky synkretický polyteizmus. Okrem toho tu bol diametrálny rozdiel v pohľade na postavenie a autoritu Boha: Židia poznali, že medzi božským a ľudským je ostrá hranica, zatiaľ čo u Grékov bola hranica medzi ľuďmi a „bohmi“ veľmi relatívna, neostrá – Gréci boli zvyknutí vyvyšovať ľudí (napr. Prometheus) a ponižovať „bohov“ (spomeňte si na niektoré mýty, v ktorých sú „bohovia“ líčení ako malicherní, hašteriví alebo požívační ľudia). Skrátka, medzi pohanskými Grékmi a monotheistickými Židmi bola neprekonateľná myšlienková (a duchovná) priepasť. A bola tu aj ďalšia závažná okolnosť: Gréci boli zvyknutí svoju kultúru vnucovať podrobeným národom – „helenizovať“ ich; vo väčšine prípadov sa im to darilo, ale u Židov (z vyššie uvedených príčin) narazili na tvrdý odpor. K otvorenému konfliktu medzi

Židmi a ich okupantmi došlo, keď sa Antiochos Epifanés rozhodol urýchliť helenizáciu: možišovský zákon nahradil profánnym a chrám degradoval na akési „ekumenické bohoslužobné miesto“ (dal v ňom postaviť dokonca sochu boha Dia). Židia vo svojej drvivej väčšine sa, pochopiteľne, postavili proti. Pravda, aj medzi Židmi boli „helenisti“, bolo ich však relatívne málo (regrutovali sa najmä spomedzi boháčov; veď je všeobecne známe, že práve táto vrstva najčastejšie inklinuje ku kolaborácii). Gréci na to reagovali tak, že Židov, pretože odmietli ich kultúru a ich „bohov“, prehlásili za nekultúrnych, neznášanlivých, dokonca za „mizantropov“; teda popri donucovacích prostriedkoch začali používať aj výsmech, pohŕdanie, ohováranie, čo bol, pravdaže, ďalší „olej na oheň“. Napätie sa stupňovalo, až prerástlo v ozbrojený konflikt – ide o známe povstanie Makabejcov. Teda práve v tomto čase sa zrodil „antisemitizmus“ – vznikol ako „ideologická zbraň“, ktorú Gréci používali popri iných, najmä vojenských, prostriedkoch v boji proti Židom. Vtedy vznikol aj zlovoľný výmysel, že Židia pri svojich bohoslužbách obetujú ľudí (tento nezmysel neskôr, v stredoveku, opakovane použili choromyseľní „kresťanskí“ fanatici, ktorí podceňovali ľudu a organizovali „pogromy“).

Aj pri ďalších veľkých nepokojoch (pri povstaniach proti Rímu v rokoch 66.-70. a 135.) bol v pozadí „spor dvoch kultúr“ – židovskej a gréckej. „Problém“ so Židmi bol v tom, že boli príliš vyspelí a intelektuálne sebavedomí nato, aby prijali nadvládu cudzej kultúry, a najmä cudzie, pohanské náboženstvo. Rimania s Grékmi (a opačne) nemali problémy: Rimania si Grékov síce podrobili (fyzicky), ale Gréci si podmanili Rimanov kultúrne; preto Gréci v rímskej ríši nemali pocit cudzej nadvlády. Ale so Židmi to bolo inak: mali oveľa staršiu kultúru ako Gréci (nemohli s nimi síce súťažiť vo výtvarnom umení, ale literatúru mali na vyššej úrovni), obrovský rozdiel tu však bol najmä v morálnej oblasti a v „paradigme“ (celkomohopání sveta): hoci Grékom i Židom bola spoločná univerzalistická koncepcia sveta, dôraz na racionalnosť a empiriu, ako i vedomie božieho usporiadania, boli tu predsa zásadné rozdiely, a to jednak v základoch, na ktorých stáli tieto postoje, jednak v dôsledkoch týchto postojov (napríklad jedni i druhí sa domáhali slobody, ale zatiaľ čo pre Grékov bola sloboda cieľom, pre Židov bola iba prostriedkom, ktorý mal zaručiť, že im nebude bránené konať si povinnosti stanovené Bohom, a človekom nezmeniteľné!).

Príčinou revolty v r. 66., ktorá prerástla v povstanie Židov proti Rímu a vyústila v krutú pomstu Rimanov, bol spomínaný antagonizmus medzi Grékmi a Židmi: v r. 66 prebiehal v Cézarei grécko-židovský súdny proces; Gréci v ňom vyhrali a na oslavu usporiadali v židovskej štvrti pogrom, pri ktorom rímska posádka nezasiahla. V tom istom čase Florus dal vybrať peniaze z chrámovej pokladne. Vypukli šarvátky, pri ktorých rímske vojská plienili mesto – toto vyvolalo útok Židov na rímsku posádku. Došlo k vojne, trvajúcej takmer 5 rokov, ktorá viazala mnohé rímske légie. Jej záverečné dejstvo sa odohralo v 70. roku n.l., keď rímsky vojvodca Titus so 60-tisícovou armádou a najmodernejšou technikou dobyl Jeruzalem, dal vypáliť a zboriť chrám a obyvateľov pobil, odviekol do otroctva alebo do Ríma, kde boli v arénach hádzaní dravej zveri pre „pobavenie“ Rimanov – údajného „vrcholu, výkvetu svetovej civilizácie a kultúry“.

Napriek tejto strašnej skúsenosti sa Židia pokúsili ešte raz vzoprieť rímskemu jarmu, a to v r. 135 pod vedením Šimona bar Kochbu. Následky boli ešte katastrofálnejšie ako v roku 70: bolo zabitých okolo 600 000 Židov (okrem toho ich obrovské množstvo zahynulo od hladu), celá zem bola spustošená. Cisár Hadrián sa dokonca rozhodol naveky odstrániť akúkoľvek pamiatku, ktorá by pripomínala Jeruzalem: po jeho úplnom zbúraní dal na mieste, kde predtým stál, vybudovať mesto nové, ktoré nazval Aelia Capitolina a do ktorého mali Židia zakázaný prístup pod trestom smrti. To bol začiatok takmer dvojtisícročného rozptýlenia židovského národa po celom vtedy známom svete. Odtedy až do roku 1948 nemali Židia svoj štát, žili v diaspore (v ich jazyku *golet*, resp. *galut*) – prenasledovaní a nenávidení. Z mnohých krajín boli vyhnaní (napr. z Anglicka v r. 1290, z Francúzska v r. 1394, zo Španielska v r. 1492), ale aj tam, kde „ich trpeli“, boli neustále diskriminovaní alebo hromadne vraždení (masakrám Židov sa obvyčajne hovorilo „pogromy“; toto slovo má ruský pôvod – vzniklo tam, kde boli tieto „akcie“ najčastejšie, najmasovejšie a najľudskejšie). „Židovské zákony“ boli postupne prijaté prakticky vo všetkých krajinách. Ich cieľom bolo všemožne obmedzovať osobnú slobodu Židov: poväčšine museli bývať v uzavretých getách, nesmeli vykonávať veľkú väčšinu profesií, vrátane reme-

siel (i preto boli nútení zamerať sa na obchod a peňažníctvo), nemohli študovať, museli sa odlišovať odevom, neboli chránení zákonom pred svojvoľnou vrchnosťou ani luzy.

Po nástupe osvietenstva, kedy bola oslabená autorita a moc cirkvi (ktorá už od 3. – 4. storočia bola hlavným nositeľom antisemitizmu, organizátorom pogromov i „producentom“ všemožných očierňujúcich výmyslov o Židoch, ktoré dávala „do obehu“ vo forme „šuškánd“, pamfletov, alebo ich šerivovala nevedomému ľudu rovno z kazateľníc), sa spočiatku zdalo, že sa situácia Židov natrvalo zlepšila. Ale v skutočnosti to najhoršie ešte len malo prísť – v „civilizovanom, osvietenom“ dvadsiatom storočí: – 1. hneď na jeho začiatku (v r. 1904) to bola obrovská vlna strašných pogromov v cárskom Rusku; – 2. neskôr na mieste, kde by to málokto čakal – v Nemecku, ktoré patrilo po kultúrnej i vzdelanostnej stránke k najvyspelejším krajinám sveta – sa udialo niečo, čo svojim rozsahom a brutalitou nemá obdobu v dejinách ľudstva: tzv. holokaust (*šoa*h), ktorý uskutočnil hitlerovský nacizmus, to bola obľudná genocída, ktorej bilanciou bolo šesť miliónov umučených nevinných ľudí – vysoko vzdelaných, kultivovaných i celkom jednoduchých, „bezvýznamných“ Židov; – 3. v stalinskom Sovietskom zväze – ktorý sám seba prehlasoval za najspravodlivejší a najslobodnejší štát na svete – to bolo systematické vyvražďovanie neznámeho, ale obrovského množstva Židov (označených nálepku – „sionista“).

Istotne aj tieto strašné udalosti, ktoré postihli židovský národ v 20. storočí, prispeli k tomu, že OSN krátko po 2. svetovej vojne (v novembri 1947) prijala rezolúciu o vzniku židovského štátu. Tento bol slávnostne vyhlásený dňa 14. mája 1948. Po takmer dvoch tisícročiach bol teda obnovený židovský štát. Mnohí mysleli, že Židia budú mať konečne pokoj. Ale hneď na druhý deň po slávnostnom vyhlásení štátu Izrael, t.j. 15. mája, napadli ho jeho susedia s cieľom „vymazať ho z mapy“ a jeho obyvateľov „zahnať do mora“. Stalo sa však niečo neuveriteľné: práve sa rodia štát, ktorý si ešte nemohol vytvoriť najpotrebnejšie inštitúcie, ktorý nemal vycvičenú armádu, ani dostatok vojenskej techniky, tento „novorodenec“, dvojmiliónový štátik, sa ubránil 30-násobnej početnej prevahe dôkladne pripraveného a na všetko odhodlaného nepriateľa.

Potom sa podobný zázrak ešte niekoľkokrát zopakoval: napr. pri konflikte v r. 1967 Izrael za šesť dní (!) zabral obrovské územia nepriateľských susedných krajín, vrátane celého Sinajského poloostrova, Golan-ských výšin, západného brehu Jordána atď. (veľkú väčšinu území zakrátko dobrovoľne vrátil). V r. 1973 Egypt a Sýria s obrovskou vojenskou silou prepadli Izrael, pričom využili moment prekvapenia – útok totiž začali v Deň zmierenia (Jom kipur), čo je jeden z najväčších židovských sviatkov. Ale Izrael sa znova ubránil a po niekoľkých dňoch sa situácia vyvinula tak, že smeroval rýchlo k víťazstvu – Egypt bol nútený podpísať prímerie.

Ale popri nezvyčajných vojenských úspechoch sú tu aj iné veci, ktoré možno chápať ako „zázraky“: napr. zázračne pôsobia rozkvitnuté a bohatú úrodu prinášajúce sady a polia na miestach, kde ešte donedávna bola púšť (pôsobivý je najmä kontrast medzi nimi a nehostinnými púšťami v susedných krajinách, kde je rovnaká pôda a tie isté klimatické podmienky).

Ako je to možné? Mnohí krúčia hlavami, nevedia si to vysvetliť. A pritom je vysvetlenie „na dosah ruky“: v knihe, ktorá je dostupná každému (teda doslovne „na dosah ruky“) – v Biblii. Tam možno čítať o zasľúbeniach a výstrahách, ktoré dal Boh svojmu ľudu: bude ho požehnávať, ale i trestať, no nikdy ho natrvalo neopustí. To iba falšní proroci „prokovali“, že Boh zavrhol Izrael, a na jeho miesto dosadil niekoho iného. Boh však nie je vierolomný, On nikdy nezruší Zmluvu, ktorú uzavrel so svojim ľuďom: „*Boh nezavrhol svoj ľud, ktorý vopred poznal (t.j. Izrael)*“ (R 11,2) – tak svedčí Písmo i dejiny. Boh slúbil, že svoj národ po „*rozptýlení medzi národy a roztrúsení po krajinách*“, opäť „*poberie z národov, zhromaždí ho zo všetkých krajín sveta a dovedie ho na jeho pôdu*“ (Ezech 36, 19,24). Stalo sa, Hospodin splnil svoj sľub do bodky. Spôsob, ktorý pri tom použil sa možno bude zdať niekomu neobyklý, ale kto pozná biblické dejiny, vie, že Boh často

v minulosti využil udalosti, spôsobené satanským a ľudským zlom, aby preukázal svoju milosť a požehnanie.

Sťahovanie Židov (doslova „zo všetkých krajín sveta“) do ich prastarej vlasti bolo vlastne dôsledkom veľkých tragédií, ktoré ich postihli. Napr. v r. 1904 po strašných pogromoch v cárskom Rusku odšťahovalo sa na územie ich prastarej vlasti (nesprávne nazývané Palestínou), ktorá bola v tom čase pod tureckou nadvládou, vyše 40 000 Židov. Sťahovanie pokračovalo v nasledujúcich rokoch a desaťročiach: na začiatku dvadsiaty rokov bývalo v „Palestine“ okolo 80 000 Židov, a v priebehu jedného desaťročia sa toto číslo zdvojnásobilo. Potom sa ročný prírastok pohyboval medzi 3 000 a 8 000 ročne, ale napr. v r. 1934 ich prišlo okolo 40 000. Tesne pred 2. svet. vojnou ich tam bývalo už asi 1/2 milióna. Najväčší príliv však nastal, pochopiteľne, po vytvorení štátu Izrael (1948), ktorý vznikol do istej miery (nepriamo) ako dôsledok holokaustu (mnohé delegácie v pamätný deň 29.11.1947 hlasovali v OSN za jeho založenie iste aj pod vplyvom, resp. dojmom katastrofy, ktorá nedávno postihla židovský národ). Už za prvé 3 mesiace existencie Izraelu sa počet jeho obyvateľov zvýšil zo 600 000 na 3 milióny, a sťahovanie („zhromažďovanie zo všetkých krajín sveta“) odvtedy neustále pokračuje.

Božie zaslúbenie o opätovnom „zhromaždení židovského národa na jeho pôde“ sa teda plní, a určite sa splnia aj ostatné zaslúbenia. Vyššie spomenuté „nevysvetliteľné“ udalosti (zázraky), ktoré sa dejú okolo štátu Izrael, sú neklamným dôkazom stálej Božej priazne (požehnaní), milosti, ktorú udeľuje svojmu ľudu – napriek jeho zlyhaniam, napriek tomu, že v súčasnom Izraeli žije aj veľa ateistov a veľa tých, čo nepoznajú pravý „čas Božieho navštívenia“, totiž zoslania Jeho spásy ľudstvu prostredníctvom Jeho Syna. Sú tam však aj tzv. „mesiánske zbory“ – Židia, ktorí poznali a vyznali, že Ježiš (Ješua) je Kristus (Mášiač), prijali ho, ale zostali pritom Židmi, to znamená, že prijali evanjelium, ale neprijali „kresťanský helenizmus“, ktorý obsahujú niektoré dogmy: zachovávať teda Zákon v jeho pôvodnej, „neupravenej“ podobe (vrátane napr. šabaty a statných židovských sviatkov). Zdá sa, že to sú iskričky, ktoré sa postupne rozhoria a spôsobia „požiar“ – až napokon oheň Ducha svätého zasiahne celý Izrael, a on zohrá v posledných dňoch svoju nezastupiteľnú úlohu, ktorú mu určil Boh.

Tých, čo nechcú veriť v toto budúce (konečné) poslanie Izraela, a tiež tých, ktorí následkom starej propagandy cítia odpor a nenávisť k Židom, by som chcel poprosiť, aby si uvedomili,

1. že to boli Židia, prostredníctvom ktorých sa Boh zjavil (dal sa poznať) ľudstvu, poslal ľuďom pravidlá pre život i mnohé zaslúbenia a dôkazy o svojej vernosti, láske, milosti,

2. že autormi 64 kníh zo 66, ktoré obsahuje Biblia, sú Židia (iba dve knihy napísal Nežid – evanjelista Lukáš, blízky spolupracovník a žiak apoštola Pavla, bývalého židovského farizeja),

3. že to boli Židia, prostredníctvom, ktorých Boh poslal svetu záchranu (spásu): náš Spasiteľ počas svojho pobytu na zemi bol Žid, všetci jeho apoštoli boli Židia; kresťanstvo sa najprv šírilo po židovských diasporách, roztrúsených v rôznych krajinách vtedajšieho sveta,

4. že tzv. apoštolská cirkev, ktorej učenie bolo ešte autentické, čisté (a preto práve ona by malo byť vzorom aj pre nás) bola vieroučne usmerňovaná z jeruzalemského centra, ktoré tvorili výhradne kresťania zo Židov. Až keď (po tragickom roku 70.) sa toto centrum presunulo mimo Jeruzalem a na vedúce miesta sa dostali kresťania z pohanov, začalo sa učenie cirkvi „helenizovať“, t.j. boli doň vnášané prvky pohanských učení (najmä platonizmu, stoicizmu, aristotelizmu), ktoré sa napokon stali zdrojom mnohých veľkých omylov, nedorozumení, tragédií,

5. že, ako už bolo povedané, podľa viacerých výpovedí Písma (prečítajte si napr. 11. kapitolu listu apoštola Pavla rímskym kresťanom) Židia zohrajú v budúcnosti (najmä tesne pred a počas udalostí posledných dní) veľmi významnú úlohu; o tom, že nevy-

padli z Božieho plánu, svedčia, mimo iného, mnohé tu spomenuté fakty a udalosti spojené so vznikom a doterajším osudom novodobého židovského štátu,

6. že Boh nielenže nikdy nezavrhol svoj národ (aj keď ho často trestal a skúšal), ale naopak, iné národy posudzoval (a požeňňával alebo trestal) podľa toho, ako sa ony správali k Jeho národu: *Takto vraví Hospodin mocnosť: „Kto sa vás (izraelského národa) dotýka, dotýka sa zrenice môjho oka...“ (Za 2,12); „Žehnať budem tých, čo teba (môj ľud) žehnajú, prekľajem toho, čo teba zlorečí, a v tebe budú požeňňané čelade zeme.“ (1M 12,3).* Celkom iste toto bolo hlavnou príčinou pádu, zániku silných ríš, svetových mocností, ktoré trýznili a prenasledovali národ, ktorý bol pod Božou ochranou (a podobne ako ony, dopadnú aj tie dnešné štáty, resp. ich aliancie, ktoré sa takto správajú voči Izraelu v súčasnosti),

7. že celé ľudstvo, vrátane profánneho sveta, má začo vďačiť tomuto malému, zvlášt-nemu národu: napr. za jeho neobyčajný prínos v umení (najmä slovesnom a hudob-nom) a vede (v spoločenských, prírodných i ekonomických vedách a v medicíne); dô-kazom toho je napríklad aj skutočnosť, že každý siedmy nositeľ Nobelovej ceny je Žid, hoci tento národ tvorí menej ako päťtinu jedného percenta svetovej populácie (čiže Židia, napriek tomu, že tvoria iba 0,2% svetovej populácie, medzi laureátmi Nobelovej ceny sú zastúpení v celých 14,3 %!

Všetko, čo sa týka tohoto národa (jeho histórie i prítomnosti) je neobyčklé, „záhadné“. Ale to by nás nemalo prekvapovať. Naopak, bolo by divné, ak by národ, ktorý si Boh vyvolil – aby sa jeho prostredníctvom dal ľudstvu poznať (veď jemu zjavil svoje Slovo, Zákon i zaslúbenia, a uprostred neho konal, a tak ukázal ľudstvu svoje atribúty) a aby jeho prostredníctvom pripravil ľudstvu spásu – bolo by divné, ak by sa takýto národ nelíšil od ostatných, ak by nebol „záhadou“ pre okolitý svet. A svet reaguje na túto jeho inakosť, na túto „záhadu“, pohoršením, nenávisťou alebo posmechom.

Mohla by možno vzniknúť otázka: je výhodné byť príslušníkom Bohom vyvoleného národa? Podľa toho, čo poznáme z histórie, možno povedať: je to veľká česť a poslanie, ale rozhodne to nie je ani pohodlné, ani ľahké. Jeden významný Žid (*I. Berlin*) sa vyjadril, že Židia by sa mali lepšie, keby neboli jedinečným národom, ale normálnym (ako napr. Albánci). A vysvetlil toto tvrdenie pomocou peknej metafory: zdravá ustrica žije a umiera v normálnom stave a nikdy v nej nevznikne perla. Perlu spôsobuje choro-ba ustrice. Keby mala ustrica možnosť, ktovie či by si radšej vybrala chorobu a utrpenie, len aby mohla vytvoriť perlu. Tak je to aj so Židmi: zatiaľ čo ich prenasledovali nepriate-lia, zrodili sa medzi nimi géniovia; ale naozaj to stálo za tú cenu? *Berlin* vyhlásil, že on by bol „radšej normálnym Albáncom než tvorivým Židom“. Je otázka, či to myslel vážne; osobne poznal totiž veľa talentovaných a geniálnych Židov, od Chaima Weizmanna po Alberta Einsteina, a bol na to hrdý. Naozaj by chcel, aby títo zmizli s ním a pretransfor-movali sa v akýchsi imaginárnych albánskych roľníkov? Myslím si, že o tom možno pochybovať – jeho výrok bol iste iba „nadsádzkou“, literárnou hyperbolou. Ale nás nezá-visle na tom ako bol mienený) môže podnietiť k tomu, aby sme sa zamysleli, ako by sme sa asi zachovali my, keby sme mali možnosť takej voľby. Našťastie Boh pred nás nepostavil túto ťažkú dilemu; zato nás však stavia pred iné dôležité rozhodnutia, v ktorých sa má ukázať, ako je to v skutočnosti s našim vzťahom k Nemu. A jedným z indi-kátorov toho vzťahu je aj náš vzťah k ľudu, ktorý si On vyvolil (preto, aby ho poveril jedi-nečnou úlohou akéhosi „hovorcu“, sprostredkovateľa medzi sebou a národmi) – na to by sme nemali zabúdať!

M. B. BENJAN

Ak vás táto téma zaujala, odporúčame vám pozrieť si aj nasledujúce dokumenty z našej webovej stránky

v PDF:

- 31. O Židoch (link: www.knihy-benjan.sk/31_o_zidoch.pdf)
- 47. Holokaust a darvinizmus (link: www.knihy-benjan.sk/47_holokaust_a_darvinizmus.pdf)
- 69. Tragédia Európy: nahradili sme Židov moslimami (link: www.knihy-benjan.sk/69_nahradili_sme_Zidov_moslimami)
- 71. Vyvolený – jedinečné povolání Izraele (link: www.knihy-benjan.sk/71_Vyvoleny_Izrael_odAviSnider.pdf)
- 72. Něco o původu a historii antisemitismu (link: www.knihy-benjan.sk/72_Neco_o_puvodu_a_historii_antisemitismu.pdf)

V pps („prezentácia“):

- 27. Naozaj nebol holokaust? (link: www.knihy-benjan.sk/27_naozaj_nebol_holokaust.pps)

Ak vás táto téma zaujala, odporúčame vám pozrieť si aj nasledujúce dokumenty z našej webovej stránky

v PDF:

- 31. O Židoch (link: www.knihy-benjan.sk/31_o_zidoch.pdf)
- 47. Holokaust a darvinizmus (link: www.knihy-benjan.sk/47_holokaust_a_darvinizmus.pdf)
- 53. Kresťania a Židia (link: www.knihy-benjan.sk/53_Krestania_a_Zidia.pdf)
- 69. Tragédia Európy: nahradili sme Židov moslimami (link: www.knihy-benjan.sk/69_nahradili_sme_Zidov_moslimami.pdf)
- 71. Vyvolený – jedinečné povolání Izraele (link: www.knihy-benjan.sk/71_Vyvoleny_Izrael_odAviSnider.pdf)
- 72. Něco o původu a historii antisemitismu (link: www.knihy-benjan.sk/72_Neco_o_puvodu_a_historii_antisemitismu.pdf)

V pps („prezentácia“):

- 27. Naozaj nebol holokaust? (link: www.knihy-benjan.sk/27_naozaj_nebol_holokaust.pps)